

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/213155,2-lutego-1965-r-Sad-Wojewodzki-dla-mst-Warszawy-pod-przewodnictwem-sedziego-Roma.html>
26.02.2026, 20:18

2 lutego 1965 r. Sąd Wojewódzki dla m.st. Warszawy pod przewodnictwem sędziego Romana Kryże skazał na karę śmierci Stanisława Wawrzeckiego

W latach 60. XX wieku, w ludowej Polsce, wybuchła tzw. afera mięsna związana z nieprawidłowościami w handlu mięsem. W jej następstwie aresztowano ok. 440 osób. Głównym oskarżonym był dyrektor Miejskiego Handlu Mięsem Warszawa Praga Stanisław Wawrzecki, którego Polska Kronika Filmowa okrzyknęła „dyktatorem mięsnym Śródmieścia”. Proces toczył się w warunkach propagandowej psychozy i nacisków politycznych. W rezultacie 2 lutego 1965 r. sąd orzekł najwyższy wymiar kary dla Wawrzeckiego – śmierć przez powieszenie. Była to jedyna kara śmierci w procesie gospodarczym w całej historii PRL.

[Gospodarka](#) [Komunizm](#) [Procesy](#)

02.02

AIPN, IPNBU-3-14-13-55

AIPN, IPNBU-5-2-11-1

AIPN, IPNBU-11-6-10-2

Mięso czyli strategiczny towar

Mięso było praktycznie przez cały okres PRL-u czułym wskaźnikiem, tak sytuacji gospodarczej, jak i nastrojów społecznych. Stanowiło deficytowy produkt strategiczny, o który potykała się praktycznie każda rządząca ekipa. Bezpośrednio po wojnie mięso znalazło się, z oczywistych powodów, w sferze zainteresowań instytucji zajmujących się zwalczaniem „spekulacji”. Zaczęto nań zwracać większą uwagę od początku 1946 r., kiedy narastający kryzys aprowizacyjny zmusił do wprowadzenia aż trzech dni bezmięsnych w tygodniu w żywieniu zbiorowym i handlu.

Pod koniec lat 40. rozpoczęła się „bitwa o handel”, prowadząca *de facto* do jego upaństwowienia. Objęła ona również sklepy masarskie, co doprowadziło m.in. do wzrostu pokątnego uboju. W rezultacie nielegalni rzeźnicy zaczęli dostosowywać swoją działalność, aby lepiej odpowiadać na potrzeby rynku, oferując produkty, których legalnie nie można było łatwo dostać. W wyniku załamania się rynku wędliniarskiego, latem 1951 r., wprowadzono kartki na mięso. Doprowadziło to nie tyle do zwiększenia się nielegalnego uboju, handlu i spekulacji, co do wzrostu społecznego niezadowolenia z tego faktu. Bony zaopatrzeniowe zniesiono 1 stycznia 1953 r., jednocześnie podnosząc ceny mięsa do poziomu wolnorynkowego.

Pod koniec 1954 r. rząd po raz kolejny nakazał wzmocnienie walki z nielegalnym obrotem trzodą i spekulacją mięsem. Po październiku 1956 r. sytuacja rynkowa chwilowo się poprawiła. Na krótko jednak, bo już latem 1959 r. nastąpiło kolejne załamanie. W społeczeństwie krążyły plotki, że mięso jest wysyłane do ZSRS, Chin lub do NRD. Sytuacja gospodarcza nie ulegała poprawie, toczące się wówczas debaty nie dotyczyły istotnych problemów gospodarczych, kończyły się uchwałami utrzymywanymi w tonie życzeniowym oraz apelami i sloganami propagandowymi. Realizację zgłaszanych postulatów uniemożliwiała centralne rozdzielnictwo dóbr, ilościowe planowanie, narzucanie przedsiębiorstwom ogromnej ilości wskaźników, a także inercja

biurokratycznego aparatu partyjno-administracyjnego, z reguły nieprzygotowanego zawodowo i niezdolnego do elastycznego działania. Stwarzało to możliwość nadużyć oraz spekulacji wśród osób na stanowiskach kierowniczych w zakładach mięsnych, ubojniach i rozdzielniach mięsa. W takich okolicznościach na światło dzienne wyszła tzw. „afery mięsna”, w której aresztowano kilkaset osób (szacuje się, że ok. 440), w tym kierowników sklepów i masarni, dyrektorów uspołecznionego handlu mięsem. Na ławie oskarżonych ostatecznie zasiadło kilka osób. Jednak głównym oskarżonym został Stanisław Wawrzecki, dyrektor Miejskiego Handlu Mięsem w Warszawie, którego Polska Kronika Filmowa okrzyknęła „dyktatorem mięsnym Śródmieścia”.

Sąd nad „mięsną kliką”

W składzie orzekającym znaleźli się: przewodniczący składu sędziowskiego i jednocześnie sędzia Sądu Najwyższego delegowany do sprawy Roman Kryże oraz sędziowie Kazimierz Gerczak i Faustyn Wołek. Oskarżycielami byli prokuratorzy Alfred Policha i Eugeniusz Wojnar. Jednak to postać sędziego Kryże budziła największą grozę, który dał się poznać jako funkcjonariusz stalinowskiego aparatu represji. Jego wyroki były tak surowe, że ukuto nawet hasło „Sądzi Kryże – będą krzyże”. Mówiono również, że sędzia Kryże swoimi wyrokami „krzyżuje ludzi” lub „ma swój prywatny cmentarz na Służewcu”. To właśnie on brał udział w orzekaniu wyroków skazujących, w tym także na karę śmierci, w sprawach przeciwko działaczom polskiego podziemia niepodległościowego, m.in. rotmistrza Witolda Pileckiego i majora Tadeusza Płęsiaka. W 1955 r. przeniesiono go do Sądu Najwyższego w którym przepracował kolejne 22 lata.

Proces toczył się w warunkach propagandowej psychozy i politycznych nacisków na sąd. Ponadto odbywał się w trybie doraźnym przewidzianym dekretem Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej z 1945 r., a nie w trybie przewidzianym przez Kodeks postępowania karnego z 1928 r. Uniemożliwiło to poddanie wyroku procedurze odwoławczej oraz poszerzyło wachlarz kar, aż do kary śmierci włącznie. W akcie oskarżenia, znajdującym się w aktach przekazanych do Archiwum IPN przez Prokuraturę Wojewódzką oraz Sąd Wojewódzki dla m.st. Warszawy, czytamy:

Oskarżam:

1. Stanisława Wawrzeckiego [...] o to, że: [...] jako dyrektor Państwowych Przedsiębiorstw Miejski Handel Mięsem Warszawa-Północ, Warszawa-Śródmieście i Warszawa-Praga, działając wspólnie i w porozumieniu z kierownikami podległych mu sklepów [...] zagarnął na szkodę wymienionych przedsiębiorstw kwotę 3.500.000 złotych, [...] dopuszczał rozliczanie sklepów wg limitów ubytków naturalnych wyższych od rzeczywiście występujących, umożliwiał osiągnięcie nielegalnych nadwyżek z rozbioru mięsa surowego na elementy kulinarne i oszukiwanie klientów na wadze, cenie i jakości sprzedawanych im towarów, [...] jak również tolerował inne formy przestępczego działania zmierzające do osiągnięcia nieewidencjonowanych nadwyżek towarowo-pieniężnych, a następnie uczestniczył w ich podziale [...].

Sprawie nadano szeroki rozgłos. Jak wspominał jeden z oskarżonych: „Do sądu jeździliśmy w konwoju, pięć milicyjnych nysek z przodu, pięć z tyłu. Na każdym skrzyżowaniu stało dwóch milicjantów z karabinami. Traktowali nas jak największych bandytów, prasa sugerowała, że celowaliśmy w ustrój Polski Ludowej [...]”. Wedle powszechnego przekonania surowych wyroków, w tym kary śmierci domagał się sam I sekretarz partii Władysław Gomułka. W zamyśle komunistycznych decydentów tzw. ostateczna kara miała mieć cel „wychowawczy”. Zapewne władarze PRL liczyli na to, że inni urzędnicy się przestraszą i nie będą już więcej „kraść”.

Ostatecznie prokurator zażądał trzech kar śmierci. Jednak 2 lutego 1965 r. sąd orzekł tylko jedną – dla Stanisława Wawrzeckiego. 18 marca Rada Państwa odrzuciła prośbę o łaskę. Dzień później wyrok wykonano w więzieniu przy ul. Rakowieckiej na warszawskim Mokotowie. Po egzekucji sporządzono dokument stwierdzający, że: „Wymieniony na odwrocie więzień zmarł w więzieniu dnia 19 marca 1965 r. Przyczyna zgonu – wykonanie wyroku przez powieszenie”. Czterech innych oskarżonych skazano na karę dożywotniego więzienia, a pozostali podsądni zostali skazani na kary od 9 do 12 lat więzienia.

W 2004 r. Sąd Najwyższy – uwzględniając kasację rzecznika praw obywatelskich Andrzeja Zolla – orzekł, że wyroki zapadły z rażącym naruszeniem prawa i uchylił je, a postępowanie wobec skazanych umorzono, bo żaden z nich już nie żył, a sprawa przedawniła się w 1989 r. SN podkreślał, że wyrok nie służy pełnej rehabilitacji skazanych, gdyż nawet RPO nie podważał ich winy. Ulegli prokuratorzy i sędziowie nie ponieśli żadnych konsekwencji.

Dowiedz się więcej:

Polecamy monografię [„Sądy bezprawia. Wokół pokazowych procesów politycznych organizowanych w Warszawie \(1944–1989\)”](#) autorstwa dr. hab. Patryka Pleskota. W pracy poddano analizie zjawisko pokazowych procesów politycznych w całym okresie komunistycznej Polski.

PATRYK PLESKOT

SĄDY BEZPRAWIA

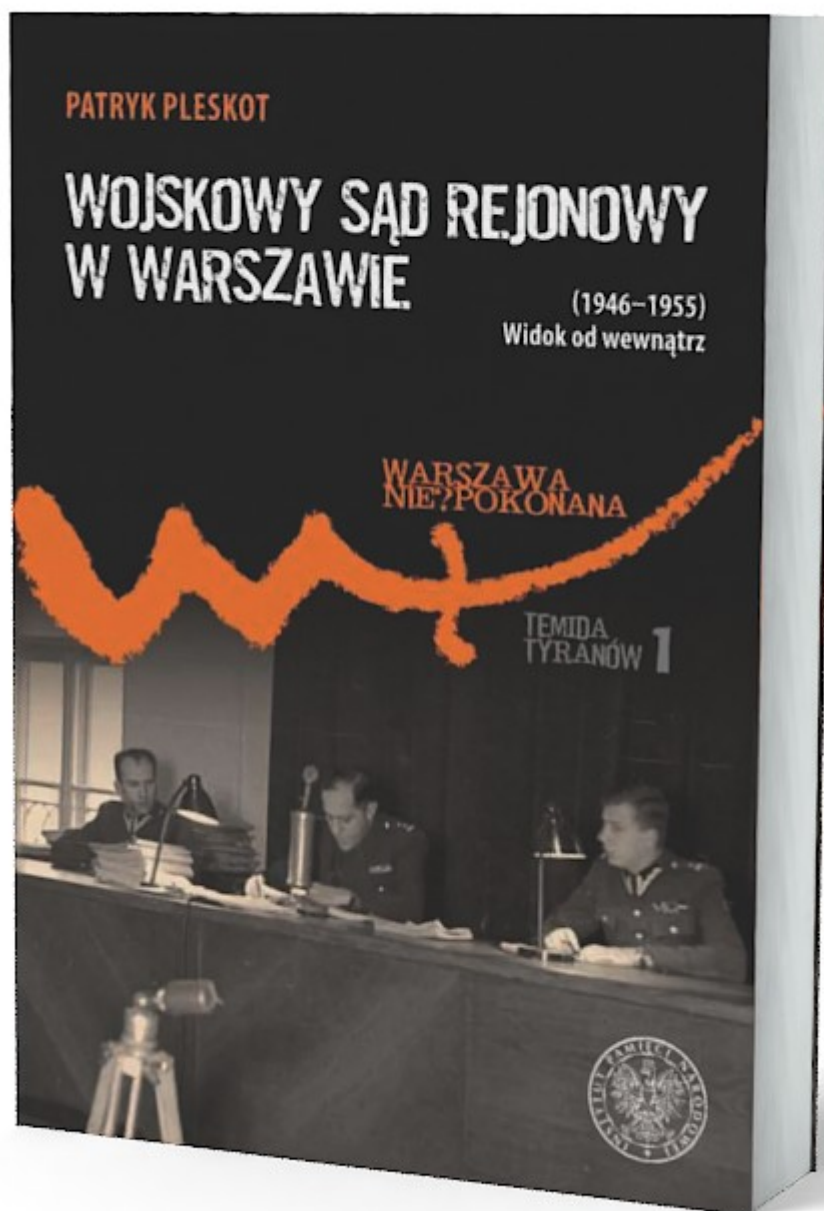
**Wokół pokazowych procesów politycznych
organizowanych w Warszawie (1944–1989)**

**WARSZAWA
NIE? POKONANA**

W 2022 r. IPN wydał książkę pt. [„Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie \(1946–1955\). Widok od wewnątrz”](#) autora: Patryk Pleskot. Niniejsza monografia proponuje spojrzenie na warszawski WSR

od wewnątrz: skupia się na wewnętrznych mechanizmach jego funkcjonowania, pomijając tak istotne zagadnienia, jak analiza poszczególnych postępowań karnych. Zarazem publikacja stara się ukazać miejsce i rolę sądu w systemie bezprawia, jaki stworzył wojskowy wymiar sprawiedliwości „ludowej” Polski.

Zachęcamy do zapoznania się z tekstem na portalu przystanekhistoria.pl: [Agata Grzywacz, „Afera mięsna. Przebieg procesu, prasa, akta”](#)

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu prowadziła śledztwo o sygnaturze S 58/04/Zk w sprawie zbrodni komunistycznej polegającej na bezpodstawnym orzeczeniu kary śmierci wobec Stanisława Wawrzeckiego. [Zapraszamy do zapoznania się z komunikatem OKŚZpNP.](#)

O realiach życia w PRL opowiada, poprzez zabawę, gra planszowa „Kolejka”. Zadanie graczy wydaje się proste. Muszą wysłać swoją, złożoną z pięciu pionków, rodzinę do sklepów na planszy i kupić wszystkie towary z wylosowanej listy zakupów. Problem polega jednak na tym, że półki w pięciu osiedlowych sklepach są puste...

Rozwinięciem gry był dodatek „Ogonek”. Dzięki rozszerzeniu dla szóstego gracza będziecie mogli zmierzyć się z rzeczywistością lat osiemdziesiątych w jeszcze większym gronie.

Inną grą mówiącą o realiach gospodarczych ludowej Polski jest „Reglamentacja”. Gra ma zadania edukacyjne - przypomina o jednym z najbardziej wymownych symboli upadku peerelowskiej gospodarki. Do gry dołączone jest bogato ilustrowane opracowanie historyczne dr. Andrzeja Zawistowskiego, przybliżające dzieje reglamentacji kartkowej. Dzięki niemu starsi z was będą mogli sobie przypomnieć, a młodszy poznać „uroki PRL-owskiego dobrobytu”.

AUDIO: dr Tomasz Kozłowski (BBH IPN) o kulisach tzw. afery mięsnej

Aby zobaczyć odtwrzać włącz JavaScript

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

PRL

Artykuł

Pliki do pobrania

[dr Tomasz Kozłowski \(BBH IPN\) o kulisach tzw. afery mięsnej \(mp3, 2.05 MB\)](#)

[dr Tomasz Kozłowski \(BBH IPN\) o kulisach tzw. afery mięsnej \(wav, 30 MB\)](#)

[dr Tomasz Kozłowski \(BBH IPN\) odpowiada na pytanie: po co PZPR procesy takie jak ten? \(mp3, 4.38 MB\)](#)

[dr Tomasz Kozłowski \(BBH IPN\) odpowiada na pytanie: po co PZPR procesy takie jak ten? \(wav, 64.28 MB\)](#)
